

Siūlomų šilumos ūkio įstatymų pakeitimų esmė. Už ir prieš.

Dr. Valdas Lukoševičius

2019-03-25

Tarptautinė praktika ir patirtis

*Švedijos Pramonės ministerija: **Konkurencijos įgyvendinimas** šilumos sektoriuje **padidintų šilumos tiekimo kaštus apie 10-15 procentų** dėl reikalingų papildomų techninių investijų ir kitų sąnaudų*

*Vokietijos Antimonopolinė tarnyba: Šilumos gamybos ir perdavimo **atskyrimas** pareikalautų **papildomų reikšmingų sąnaudų ir sudarytų tik labai ribotas galimybes konkurencijai***

Suomijos konsultacinė bendrovė POYRY: Dvišaliai ilgalaikiai susitarimai taikomi tarp NŠG ir CŠT kol kas geriausias santykių modelis, kurio neverta keisti. Konkurencija potencialiai galima tik labai didelėse CŠT sistemose 5000 GWh/m. ir daugiau.

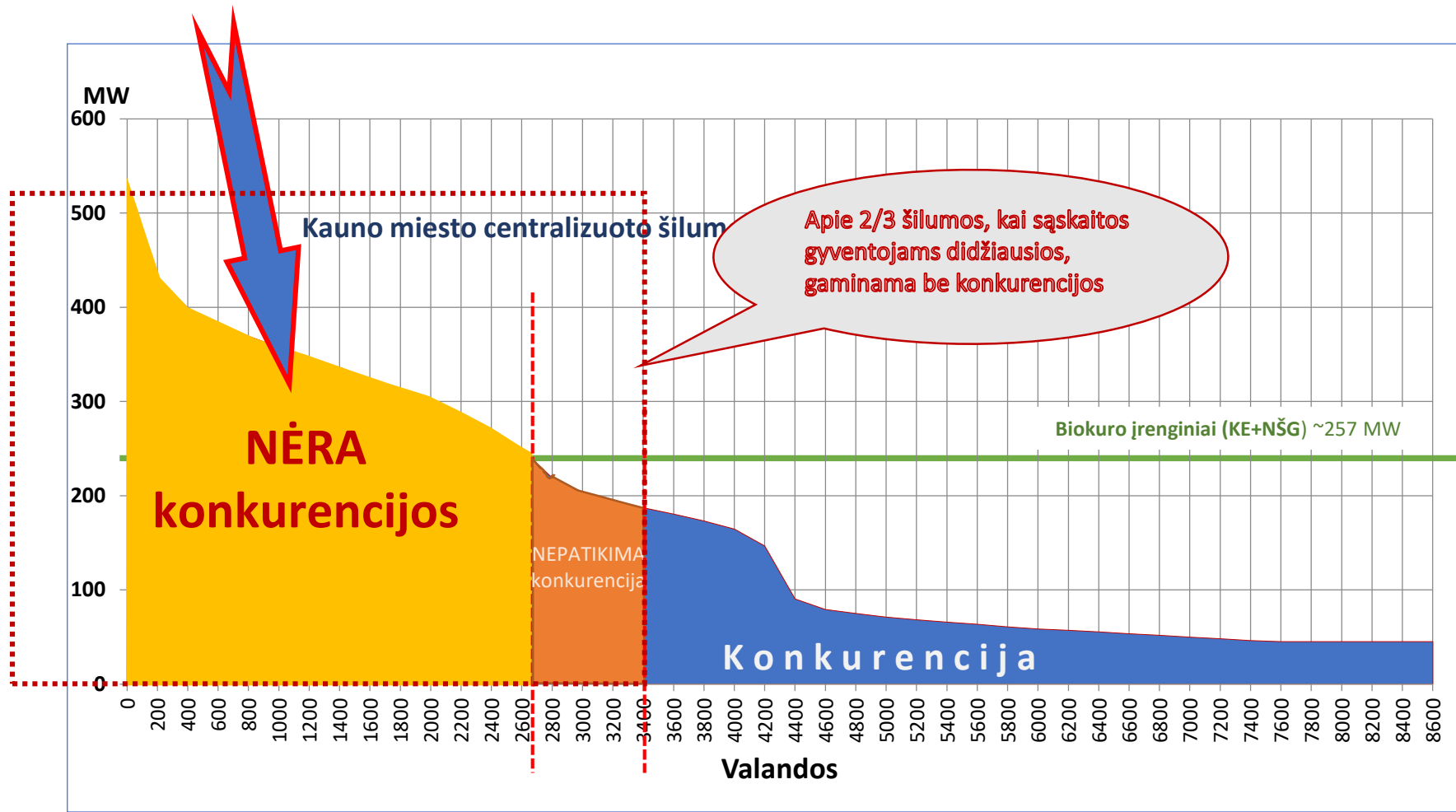
THIRD-PARTY ACCESS TO DISTRICT HEATING NETWORKS, Copyright © 2018 Pöyry Management Consulting Oy 9 May 2018

Konkuruojama tik dėl vartotojų arba taikomas SKATINAMASIS REGULIAVIMAS

Konkurencijos neveiksmingumas Kaune, kur daugiausiai šilumos gamintojų

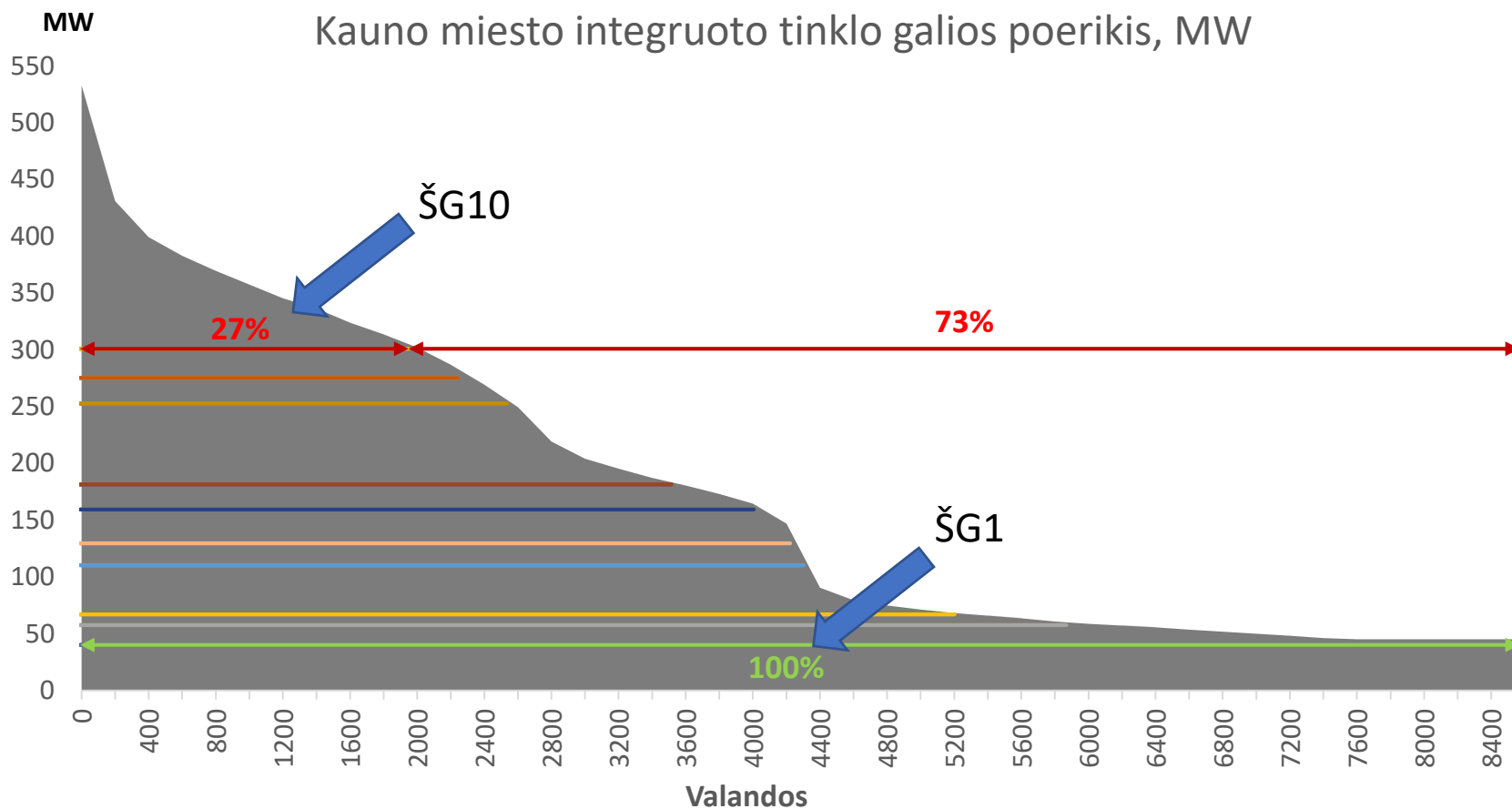
Ekonomiškai neatsiperka katilų įrengimas trumpalaikiam darbui, todėl reali konkurencija žiemos mėnesiais nevyksta ir nevyks

Biogalingumai:
KE – 72 MW; NŠG – 185 MW
VISO 257 MW

Galimybė surinkti metines pajamas iš šilumos gamybos

- Ekonomiškai NETIKSLINGAS katilų įrengimas TRUMPALAIKIAM DARBUI
- Ekonominiam gyvybingumui užtikrinti REIKIA PASTOVIŲ PAJAMŲ arba NUTRAUKTI VEIKLĄ
- Dėl netolygaus darbo apimčių REALI KONKURENCIJA NEJMANOMA

Konkurencijos (ne)galimybės šilumos gamybos srityje

- Žiemos mėnesiais *nėra prielaidų konkurencijai*
- Kad sukurti *realią* konkurenciją reikia papildomai investuoti *sukuriant perteklių biokuro naudojančių katilinių* net žiemos mėnesiams, tačiau tai išdidintų kapitalo sąnaudas, kurios neatsvertų konkurencijos efekto
- Konkurencija *neveiksminga*, nes daugumoje CŠT sistemų veikia *1-4 konkuruojantys šilumos gamintojai*
- *Suplakta j krūvą konkurencija ir reguliavimas* sukuria sumaištį
- Jeigu *biokuro katilinė gamina šilumą už dujinio katilo kainą* vartotojams naudos *nedaug...*

Todėl Lietuvoje ir anksčiau, ir dabar **taikomas RIBOJANTIS REGULIAVIMAS:** (apribota ar reguliuojama konkurencija?).
Gaminamai šilumai taikoma **LEISTINA PARDAVIMO KAINOS RIBA:**

1. Reguluojamo šilumos tiekėjo kintamųjų sąnaudų dedamoji (iki 2018-12-01)
2. Šilumos gamybos kaina naujoje „virtualioje“ biokuro katilinėje (nuo 2018-12-01)
3. Siūlomas trečias kelias – leistina pardavimo kainos riba, pagal faktines pagrįstas (kapitalo) ir vidutines rinkos sąnaudas (eksploatacinės)

**Apie tikrąją konkurenciją kalbėti netenka, tačiau kalbama.
Realiai, vyksta kova tik dėl leistinos kainos kartelės dydžio...**

„Konkurencija“ kintamųjų kaštų ribose: (+) ir (-)

- + užtikrinami šilumos tiekimo parametrai ir patikimumas
- + vartotojams tai buvo pigiausias variantas
- ! visi ***NŠG investavo, veikiant šiam modeliui***
- + atsirado daug šilumos gamybos įrenginių (ŠGĮ) naudojančių biokurą
- ? tik ***šilumos tiekėjo biokuro katilinės mažino savo*** kartu ir NŠG kainas žiemą, nes taip sumažėdavo leistinos kainos kartelė (*palyginamosios sąnaudos*)
- + šilumos kainos mažėdavo vasarą
- kai kurie nepriklausomi šilumos gamintojai (NŠG) pradėjo per mažai uždirbti ir ***pasirūpino „konkurencijos“ modelio pakeitimu***

Dabartinė „konkurencija“ pilnais kaštais: (+) ir (-)

- Visi privalo maksimaliai uždirbti žiemos mėnesiais, kad „sukaupti lašinių“ visiems metams. Dėl to šilumos kainų skirtumai žiemą ir vasarą bus dar didesni... AR TO laukia šilumos vartotojai ir biudžeto skirstytojai?
- **Neįmanoma užtikrinti mažiausiųjų sąnaudų principo**, nes visą mėnesį reikia supirkti NŠG šilumą, kai tuo tarpu yra prieinama pigesnė šiluma (pavyzdžiui, elektrinių šiluma išmetama į orą, o pleškinamas biokuras ir t.t.)
- Nepanaikina veiklos skirtumų: **pelno** ir darbo užmokesčio **skirtingas reguliavimas**, skirtinga verslo aplinka ir kainodara, kurie šiuo atveju esminiai
- Neįmanoma kurti optimalias CŠT sistemas – šilumos gamintojų atėjimas ir išėjimas neprognozuojamas
- **Reikšmingai pakelta šilumos pardavimo kainos kartelė leidžia šilumos gamintojams užsidirbti viršpelnį žiemos mėnesiais: nereguliuojami NŠG pasiliks sau, reguliuojami NŠG „kontroliuos“, o šilumos tiekėjai gražins vartotojams**
- **Kai kurie ŠGĮ gali nebedirbti iš viso, pasiekę leistino metinio pajamingumo ribą!!!**

„Konkurencijos“ pilnais kaštais perspektyvos (+) ir (-)

? Galimas reguliuojamų *šilumos tiekėjų pakeitimas privačiomis katilinėmis* šilumos gamyboje

- **Viešosios investicijos** dėl jų rizikos **brangsta** arba stabdomos
- Jau padarytos **investicijos viešosiomis lėšomis** gali **nebesugrįžti**
- Neoptimalūs kapitalo kaštai **didina bendruosius šilumos tiekimo kaštus**
- Gali suprastėti reguliuojamų ŠT įmonių finansinė padėtis, kuri **apsunkins licenzijuojamos veikos vykdymą**
- **Iš veiklos gali pasitraukti bankrutavę ŠGĮ** – mažėja patikimumas ir „konkurencijos“ bazė

+ Gerai uždirbs kai kurie nereguliuojami NŠG (reikia visiems siekti šito statuso...)

Miestas	Pirkta šiluma iš NŠG 2018 ct/kWh	Leistina riba 2019, ct/kWh	Dujinio katilo šiluma, ct/kWh	NŠG pasiūlymai, ct/kWh	Pastabos
VILNIUS	2,85 – 3,01	3,43	Nesiūlyta	3,25 – 3,42	Visa NŠG šiluma supirkta
KAUNAS	2,16 – 2,70	3,83	4,21 aukcione	2,76 – 3,23	Dalis NŠG šilumos nenupirktas
KLAIPĖDA	2,05 – 2,88	4,04	4,04 aukcione	3,00 - 3,83	Visa NŠG šiluma supirkta
PANEVĖŽYS	-----	4,10	3,59 aukcione	3,15 – 3,76	
VISAGINAS	2,27 – 3,33	3,64	Nesiūlyta	3,59 – 3,63	Visa NŠG šiluma supirkta

SIŪLOMAS ŠILUMOS GAMYBOS ORGANIZAVIMO MODELIS

Nustatomi pigiausi ir prieinami šilumos gamybos šaltiniai

Potencialiai pavojingą šilumos tiekimą mieste šilumos šaltiniai turi užtikrinti nepertraukiamai. Negalima „subankrotinti“ būtinųjų įrenginių

- Šilumos tiekėjas iki kiekvienų metų liepos 1 dienos **nustato maksimalų šiluminės galios poreikį** atskiroje CŠT sistemoje sekančiam šildymo sezonui ir **paskelbia metinę šilumos gamybos programą** – galios poreikį
- **Visi** atskiroje CŠT sistemoje veikiantys šilumos gamybos įrenginiai (*toliau ŠGĮ arba gamintojai*), tiek priklausantys NŠG, tiek ir CŠT įmonei, **dalyvauja metiniame šiluminės galios aukcione**

Pagal pasiūlytą **mažiausią planuojamos šilumos kainos kriterijų** suformuojamas šilumos gamintojų „portfelis“ iš CŠT ir NŠG įrenginių, kuris užtikrina mažiausias metines šilumos gamybos kainas

Pirmasis pigiausios šilumos šaltinių nustatymo etapas

- Metiniam galios aukcionui konkuruojantys šilumos gamintojai siūlo **nuolat prieinamą** šilumos gamybos įrenginių **galią ir planuojamą vidutinę šilumos gamybos kainą (ŠGK)**, paskaičiuotą pagal formulę:

$$\text{ŠGK} = (\text{TS} + \text{NP})/\text{Q} + (\text{SPS}/\text{Q} + \text{KS} + \text{KK}), \quad \text{EUR/MWh}$$

- TS – siūlomos konkurencinės turto nusidėvėjimo metinės sąnaudos, neviršijančios apskaitoje nustatyto ir pagal Pelno mokesčio įstatymą reglamentuojamo jų dydžio, EUR/m.
- NP - pageidaujamas pelnas (dydis, neviršijantis reguliuojamos investicijų grąžos, kaip WACC nuo faktinės likutinės turto vertės analogiškai kaip nustatoma dabar šilumos tiekėjui), EUR/m.
- Q – metinė šilumos gamybos apimtis (8600 h/m. x 0,45 x siūloma parengtoji galia, MW), MWh/m.
- SPS – sąlygiškai pastoviosios sąnaudos, neviršijančios VKEKK nustatytos palyginamojo rodiklio (EUR/MWh) ribos, EUR/m.
- KS - kintamųjų sąnaudų koeficientas (priedas prie kuro kainos, įvertinantis techninį efektyvumą, elektros sąnaudas ir t.t.), neviršijantis VKEKK nustatytos palyginamojo rodiklio (EUR/MWh) ribos, EUR/MWh.
- KK – kuro arba kitų išteklių kaina, iš anksto žinoma arba vieninga visiems dalyviams, EUR/MWh.

Šilumos gamyba efektyviausiais ir technologiškai būtiniais įrenginiais

- **Būtinųjų šilumos gamintojų komplektas** suformuojamas pagal metinio galios aukciono rezultatus, iš NŠG ir CŠT efektyviausių įrenginių, jiems apmokama konkurencingos nusidėvėjimo sąnaudos ir investicijų grąža (*ne sugalvotos, o faktinės išlaidos*)
- Tiek CŠT, tiek NŠG galios aukcione konkuruojantys įrenginiai negali viršyti pagrįstų (faktinių arba reguliuojamų) nusidėvėjimo sąnaudų bei grąžos
- Trūkstantį šiluminio galingumo poreikį, įvertinus galios aukciono rezultatus, užtikrina reguliuojamas šilumos tiekėjas
- Taip sumažinamas pikinių ir rezervinių galių poreikis, nebereikia nuolat išlaikyti perteklinių ir neveikiančių įrenginių – mažėja bendrosios sąnaudos

Galios aukciono (+)

- a. Užtikrinamas technologinis patikimumas, mažiausiomis sąnaudomis vienerius metus
- b. Vienodos konkurencijos sąlygos visiems šilumos gamintojams
- c. Investicijų į biokurą ar pan. nauda ir efektas nukreipiamas šilumos vartotojų labui
 - a. Galimas metinės šilumos gamybos planavimas ir sąnaudų optimizavimas;
 - b. Išeliminuoama galimybė „uždarbiauti“ CŠT sistemose, kur trūksta biokuro katilinių
 - c. Užtikrinamas šilumos gamybai tinkamiausių įrenginių ekonominis gyvybingumas su protinga ir pagrįsta investicijų grąža;
 - d. Palaikant stabilų ŠGJ skaičių CŠT sistemoje išlieka ligalaikė galimybė kas mėnesinei konkurencijai dėl šilumos gamybos
 - e. Elektrinės gauna galimybę užsitikrinti stabilų darbą (kogeneracijos režimu) bent metams į priekį
 - f. Reali ir pagrįsta grąža jau suderintų ir įgyvendintų investicijų apmokėjimui
 - g. NŠG gauna geresnes sąlygas negu iki tol kai konkuravo tik kintamųjų sąnaudų ribose
 - h. Šilumos gamybos rinka visada atvira ir kitiems gamintojams, jeigu tik jie gali patiekti pigesnę šilumą, negu būtinieji ŠGJ

Antras mažiausiųjų gamybos kaštų užtikrinimo etapas

- Tiek laimėję galios aukcioną, tiek nelaimėję arba nauji šilumos gamintojai kiekvieną mėnesį ***dalyvauja šiluminės energijos gamybos aukcione*** konkuruodami dėl faktinės energijos gamybos apimčių ir dėl galimybės padengti pastoviasias sąnaudas bei užsidirbti papildomą pelną, jeigu šiluma gaminama mažesnėmis sąnaudomis, negu VKEKK nustatytos vidutinės pastoviųjų sąnaudų arba atkoreguotos pagal vidutines kuro kainas kintamųjų sąnaudų vertės
- Energijos aukcione būtinieji šilumos gamintojai savo pasiūlymuose **negali viršyti** galios aukcionui **siūlyto suminio pastoviųjų sąnaudų dedamosios (SPS) ir kintamosios dedamosios (KS+KK)**, kurioje įskaičiuota vidutinė kuro kaina, **dydžio**.
- Antras konkurencijos etapas ***patikrina mažiausius kaštus*** ir papildomai motyvuoja dalyvauti šilumos gamybos aukcionuose, nes ***yra galimybė užsidirbti papildomą pelną***, efektyviau nei vidutiniškai gaminant šilumą

Būtinųjų ŠGĮ prieinamumas ir motyvacija konkuruoti kiekvieną mėnesį

- Būtinieji ŠGĮ, laimėję galios aukcioną, 12 mėnesių (nuo spalio 1 iki spalio 1 dienos) **užtikrina** savo įrenginių ir pasiūlytos galios **prieinamumą** kiekvienam mėnesiui, o už tai jiems **kompensuojamos** galios aukcionui pasiūlytos **turto nusidėvėjimo sąnaudos ir investicijų grąža**, kurie atitinkamai įskaičiuojami į reguliuojamas šilumos kainas
- Galios aukciono laimėtojai **pasidengia pagrįstas naudojamo turto sąnaudas ir investicijų grąžą**, o šilumos gamybos aukcione **turi galimybę pasidengti pastovias bei kintamas sąnaudas ir uždirbti papildomą pelną**
- **Nesudalyvavus** mėnesiniame gamybos aukcione, galios aukciono laimėtojai **praranda** proporcingą nepagamintos šilumos kiekiui „aukcioninių“ nusidėvėjimo sąnaudų ir investicijų grąžos kiekį

Reguliavimo ir kainodaros supaprastinimas (+)

Dalyvaujantys galios aukcione Regulatoriui pateikia ataskaitinius duomenis:

1. Likutinę veikloje naudojamą turto vertę
2. Nusidėvėjimo sąnaudų metinį dydį
3. Sąlygiškai pastoviųjų sąnaudų metinį dydį
4. Kintamųjų sąnaudų būtinas priedas prie kuro dedamosios

Iš pateiktų duomenų (3 ir 4) formuojami vidutiniai veiklos rodikliai viršutinėms kainų riboms nustatyti

Dalyvaujantys tik šilumos gamybos aukcione jokių duomenų neteikia

Faktinis **pelnas neribojamas**

Galios aukcione uždirbamas **minimalus išgyvenimas** (kapitalo sąnaudos), o mėnesiniame **energijos aukcione** uždirbama visos kitos **būtinės pajamos (pastoviosioms ir kintamoms išlaidoms padengti ir papildomas pelnas, dirbant efektyviau nei vidutiniškai)**

Ribiniai veiklos **rodikliai koreguojami kas met** pagal faktinius ataskaitinius duomenis

Privalumai - trūkumai

- + Užtikrinamos nuolatinės minimalios pajamos, garantuojančios ŠGĮ išlikimą veikloje
- + Veiklos planavimas bent metams į priekį – mažina bendruosius kaštus
- + CŠT sistemoje visi šilumos gamintojai užtikrina savo veiklą, todėl CŠT įmonė gali patikimai planuoti rezervinių ir pikinių įrenginių poreikį
- + Šilumos gamintojai suinteresuoti minimizuoti pastoviąsias ir kintamąsias sąnaudas
- + Optimizuojamas veikiančių ŠGĮ parkas
- **Kai kurie nereguliuojami NŠG prarastų viršpelnį...**

Konkurencija ar Reguliavimas šilumos ūkyje?

- Ar efektyvi konkurencija tarp 2-4 dalyvių
- Ar konkurencija padidės daliai jų nutraukus veiklą
- Ar privatus investuotojas nepasinaudos bet kuria galimybe siekti pelno?
- Ar galima užsidirbti visiems metams per vieną mėnesį?
- Ar tikslas yra „konkurencija“ ar mažiausios šildymo išlaidos?
- Ar?
- Ar?

Šilumos tiekimo organizavimas – vietos valdžios organų prerogatyva

- Vietos savivaldos įstatymas

6 str. 30 p. – šilumos tiekimo organizavimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, t. y. įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą.

- Šilumos ūkio įstatymas

Savivaldybės tvarko šilumos ūkį pagal savivaldybių tarybų patvirtintus šilumos ūkio specialiuosius planus. Specialiaisiais šilumos ūkio planais atitinkamoje savivaldybės teritorijoje yra įgyvendinama Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija ir Nacionalinėje šilumos ūkio plėtros programoje nustatyti sprendiniai ir priemonės

Naujoji tvarka atima iš savivaldybių teisę optimaliai vystyti miestų infrastruktūrą

ŠILUMOS GAMYBOS VYSTYMO KRYPTYS

- Įgyvendinti naujus aplinkosauginius standartus
- Reikia reguliariai atnaujinti katilų parką
- Reikės investuoti į „0“ kainos išteklių naudojimą
- Konkurencija dėl vartotojų su kitais šildymo būdais
- Diegti vėsinimo technologijas panaudojant šilumos siurblius ir akumuliaciją
- Pažangiose šalyse kuriamos **integruotos** šilumos, vėsumos ir elektros sistemos
- Šilumos gamyboje diegti valandinę prekybą...

Reikės naujų investicijų ir sukurti integruotą kompleksinę į vartotoją orientuotą vieningą energetinę-komunalinę miesto infrastruktūrą

AR TAI SUDERINAMA SU „LAUKINE“ KONKURENCIJA?

Eilinis viešojo intereso ir kapitalo konfliktas monopolinėje rinkoje – nieko naujo:

Šilumos ūkio nuoma, pastatų (ne)administravimas, VST, LEO, VIAP...

Bandoma persidalinti monopolines pajamas ir tiek

Kapitalą „maloniau“ atstovauti negu vartotojus

Vartotojai už viską sumokės...

Naudingos nuorodos:

www.lsta.lt

Daugiau
informacijos?

